

NIEUWSBRIEF

MISSIE: BEGRIP KWEKEN
VOOR DE KRIJGSMACHT 2

DE TRENCH ART VAN VRIEND
STEFAN SCHÜTZ 4

26 APRIL: VIERING JUBILEUM 6

VIJFTIEN JAAR NIEUWSBRIEF
IN BEELD 7

REGIMENTS- EN LEGERMUSEA
IN GROOT-BRITTANNIË 8

TWEE EEUWEN MILITAIRE
MUZIEK 10

VOOR DAPPERHEID
ONDSCHIEDEN 12

ONZE OUDSTE VRIEND 14

BOEKENKAST 15

**60 JAAR
VRIENDEN**

LEGERMUSEUM STIMULEERT BEGRIP

door Hans van Lith

Het Legermuseum is er niet om pacifisten enthousiast te maken voor het leger, maar het wil ook bij hen wel begrip kweken. Het laat zien wat de landmacht is, wat ze doet en waarom Nederland een krijgsmacht heeft. Door de eeuwen heen, want ons land heeft waardevol militair-historisch erfgoed! Het museum geeft géén waardeoordeel, houdt zich aan de feiten en toont wat er gaande is. Het publiek wordt uitgedaagd zijn eigen mening te vormen.

Er is veel veranderd sinds generaal Hoeffler in 1913 met het Legermuseum startte. De vroegere directeuren waren doorgaans mensen uit het militaire leven – en brachten vanuit die hoek expertise in. Hoeffler was artillerist en als hobbyist begon hij artillerie te verzamelen.

Pas pakweg de laatste vijftien jaar krijgt de museale deskundigheid bij leidinggevend de nadruk. Bedrijfskundige drs. Gert Groenendijk, de huidige algemeen directeur, wist weliswaar uit privébelangstelling veel over harnassen en was ooit in dienst, maar hij komt niet uit de militaire wereld. Voordat hij overstapte naar Delft was hij hoofd Financiën bij de Directie Kunsten van het ministerie van WVC en betrokken bij de verzelfstandiging van de rijksmuseum. Groenendijk werd in 2000 plaatsvervangend directeur van het Legermuseum met als speciale opdracht het zakelijk beheer, de (museale) professionalisering en de verzelfstandiging. Toen die rond was en zijn voorganger met pensioen ging, nam hij in 2003 de leiding over. “Het Legermuseum heeft altijd enthousiaste directeuren gehad die passend in het tijdsbeeld, goed werkten. Mijn profiel is anders dan het hunne. Voor mij staan de maatschappelijke relevantie van het museum en de verzakelijking voorop.”

Meer museum, minder verlengstuk

Aanvankelijk was het Legermuseum een verlengstuk van Defensie. Bepaalde zaken dienden bewaard te worden en dat doe je in een museum. Groenendijk: “Het moest de militaire geschiedenis tonen, zonder al te veel maatschappijkritiek. Pronk en praal waren belangrijk. Eerste focus was de meerdere ere en glorie van de krijgsmacht.”

Dat uitgangspunt is achterhaald. De verhouding samenleving-krijgsmacht en het eigen oordeel van het publiek staan voorop. Ook al omdat we nu een beroepsleger hebben en aan internationale missies deelnemen, kan iedereen zich steeds meer bij de krijgsmacht betrokken voelen. “Het uitdragen van militaire

Legermuseum-directeur Gert Groenendijk: “Onze opdracht luidt de krijgsmacht dichterbij de mensen te brengen.”

zaken door het museum is boeiend en lastig tegelijk. Het gaat uiteindelijk over geweld, over oorlog en vrede. Onze opdracht luidt: breng de krijgsmacht bij de mensen. Probeer de vraag te beantwoorden waarom ze bestaat, verklaar en kweek begrip voor de achterliggende keuzes.”

Daarnaast is er de militair als persoon. Nog meer dan tot nog toe moet het museum de man (of vrouw) in het veld belichten en duidelijk maken voor welke opdrachten en dilemma's hij staat. Maar het oordeel over dat leger, over de keuzes en over de acties laat het museum bewust aan de bezoekers. Die eigentijdse aanpak zie je trouwens ook bij andere musea.

Museale professionalisering

Bevordering van de museale deskundigheid en verdere professionalisering gaan hand in hand. Het personeel is beter en hoger opgeleid en aan de bewaarmethoden van de collectie zie je de nieuwe tijdgeest. Vroeger werden de voorwerpen met

Bij de voorpagina:

Het schilderij *De Blauwe Huzaar* door George Breitner (1857-1923), inv.nr. 127589. Deels in 2007 en deels in 2008 door de Vrienden geschonken aan het Legermuseum. De titel slaat overigens op de bijnaam van het vierde regiment huzaren. (Foto: Peter Couvé)

60 JAAR JONG

passie gekoesterd, maar het opbergen was – onbedoeld – niet altijd verantwoord. Groenendijk geeft een voorbeeld: je kunt een geweer beschrijven; de soort, het doel en de materialen bepalen en het vervolgens in een kast leggen. Maar dan: is die kast wel de meest geëigende plaats? Ontstaan er door het liggen en oppakken geen beschadigingen? Is het niet beter een speciale standaard te maken om het voorwerp in te zetten? “In het verleden werd met grote betrokkenheid gewerkt, maar aan dat soort zaken werd minder belang gehecht. Nu onderkent men dat wel en er wordt naar gehandeld.” Het Legermuseum heeft een wereldvermaarde collectie, die een deskundig beheer waard is! Ook steeds meer bezoekers herkennen dit.

Publiek erbij betrekken

Door onderzoek wordt vastgesteld welke onderwerpen het publiek wil zien. “Daarop proberen we aan te sluiten en ons aanbod te ontwikkelen.” Het uitdragen van de krijgsmacht, als opdracht van het museum, blijft daarbij uiteraard leidraad. De benadering van het publiek heeft ook een ontwikkeling door gemaakt. Sprekend voorbeeld is de invoering van de website. Soms gaat het ook om minder opvallende zaken als een verbeterde routing door de collectie, een duidelijker belettering enzovoort. De marketing en communicatie nemen in omvang toe. “Omdat we onze activiteiten beter in kaart brengen, kunnen we adequater inspelen op vragen uit de samenleving”, zegt Groenendijk. “Je moet de zaken intern op orde hebben om goed naar buiten te kunnen reageren.”

Een louterende ervaring kortgeleden was toen iemand het museum op de vingers tikte wegens een foute registratie. “Hier hebben wij te laat op gereageerd. Toen tipte hij De Telegraaf. Wij hadden direct in actie moeten komen en moeten zeggen: ‘We verbeteren de fout.’ of ‘We komen er snel op terug.’ Dat overkomt ons niet meer. Je wordt een boom die veel wind vangt. Komt de museumlat hoger te liggen, word je ook op een hoger kwaliteitsniveau aangesproken.”

Plek voor veteranen

Het Legermuseum is behalve ‘venster van de krijgsmacht’ ook een plek voor veteranen. “Wij zijn het ‘vaderhuis’ van de Koninklijke Landmacht. De veteraan moet voelen dat hier zijn wortels liggen. Hij moet er zich thuis voelen en zichzelf herkennen.”

Een optimistische Groenendijk hoopt dat het publiek leert van de geschiedenis die zijn museum laat zien. “Wij bewaren ons erfgoed om ervan te leren. Het is niet altijd esthetisch fraai of kunsthistorisch uitnemend, maar het heeft wel maatschappelijk-historische waarde. De generaties na ons kunnen er beter van leren en dat is belangrijk.”

Het is bijna zover, zaterdag 26 april de viering van ons 60-jarig bestaan. Het wordt een bijzondere dag met veel echte Vrienden-evenementen: de tentoonstelling van een Vriend, lezingen door Vrienden, een Vriendenboek en nog veel meer. Niet in de laatste plaats als Vrienden door

(Foto: Wim den Dunnen)

en in ons dierbare Legermuseum te mogen worden ontvangen en als Vrienden onder elkaar te zijn om deze bijzondere gebeurtenis te vieren. Bijzondere gebeurtenis? Eigenlijk niet, want het enige dat vanzelf gaat, is het voortschrijden van de jaren. Maar ook weer wel bijzonder. Immers, terugkijkend op 60 jaar zien wij een enorme evolutie, van wat vriendelijke donaties voor een respectabel museum oude stijl naar een bruisende Vriendenorganisatie in een eigentijds museum met een unieke collectie, waar wij met zijn allen trots op mogen zijn. Hoe bruisend en actief die Vriendenorganisatie is, blijkt ook wel uit de opkomst op Vriendendagen en recent weer uit het door verschillende Vrienden gegeven aan de oproep in de Nieuwsbrief om onderwerpen daarvoor aan te dragen. En dan nog, en zeker niet in de laatste plaats, de toewijding waarmee de vele medewerkers van het Legermuseum zich telkens – zoals nu voor het lustrum – voor ons inzetten. Zij maken het museum tot wat het nu is, zodat wij als Vrienden daar trots op kunnen zijn. Ook eigentijds, want historie is niet stoffig maar levend. De grote publieke belangstelling voor de tentoonstelling over de special forces bewijst dat. Onze militaire geschiedenis wordt iedere dag opnieuw gemaakt; nu in Afghanistan, zoals ik in Uruzgan de afgelopen maanden weer heb mogen ondervinden. De herinnering hieraan kan niet beter levend worden gehouden dan in ‘ons’ Legermuseum.

60 jaar, het lijkt een lange tijd, maar in de geschiedenis is het slechts een kleine tijdsperiode. Wij zijn in dat opzicht dus nog jong en een mooie en lange toekomst ligt voor het museum en ons in het verschiet. Die toekomst heeft veel te bieden, zoals het uitzicht op een nieuw museum over een paar jaar. Wij gaan met het museum die toekomst vol vertrouwen, energie en enthousiasme tegemoet. Maar eerst ons 60-jarig bestaan vieren en ik hoop u in groten getale op zaterdag 26 april daarmee geluk te mogen wensen!

Gijs Scholtens
voorzitter

VRIEND EXPOSEERT COLLECTIE TRENCH ART IN LEGERMUSEUM

VERZAMELEN IS DICHTERBIJ

door Hans van Lith (tekst) en Casper van Bruggen (foto's)

“Loopgraafkunst brengt je dichtbij de mensen die het gemaakt hebben, vooral als erop staat wie de maker is en waar het voorwerp vandaan komt – de Somme, Verdun of Ieper. Het is vaak primitief, naïef soms. Dat maakt het juist aardig. Door Trench Art te verzamelen, probeer ik enigszins het gevoel te krijgen ‘hoe het was’. Je hebt dat ook bij de militaire reisgidsjes over Italië, Frankrijk, Parijs of Berlijn die de buitenlandse troepen tijdens de Tweede Wereldoorlog uitgereikt kregen als ze met verlof gingen. Er stond informatie in over de militaire tehuizen, wat er in de bioscopen draaide, welke bezienswaardigheden er waren en waar ze op moesten letten. Dat voelt zo nabij.”

Loopgraafkunst

Aan het woord is mr. Stefan Schütz (1947) uit Amsterdam, Vriend van het Legermuseum, geïnteresseerd in het militaire en hartstochtelijk verzamelaar op dit gebied. Een rondgang door zijn huis toont diverse collecties: van tekeningen van Hoyneck van Papendrecht en schilderijen van Koekkoek en Krabbé tot tankmodellen voor instructiedoeleinden, van militaire reisgidsen en verrekijkers tot militaire klokken. En dan een opmerkelijke variatie aan loopgraafkunst, waarvan een selectie nu bij het Vriendenjubileum in het Legermuseum geëxposeerd wordt. Trench Art gaat veel verder dan tot vazen omgewerkte granaathulzen en beperkt zich ook niet tot de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, legt Schütz uit. Er zijn veel oudere stukken bekend, zoals uit de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871 en de Boerenoorlog. Zelfs al ten tijde van Napoleon sneden Franse krijgsgevangenen in Engeland voorwerpen uit hout en been. De Tweede Wereldoorlog leverde minder op, maar uit de Vietnamoorlog namen militairen Zippo-aanstekers mee die daar waren gegraveerd. Uit Irak is er op dit punt nog niets bekend, maar de verzamelaar verwacht dat het wel komt. Hoe uiteenlopend alle collecties ook zijn, ze hebben een militaire achtergrond. Dat is steeds het uitgangspunt.

Romantische voorstelling

Al vanaf zijn prille jeugd in Zeist is Schütz gegrepen door het militaire bedrijf en vooral door de Tweede Wereldoorlog. Hij ging geregeld naar Soesterberg, zocht hulzen op de Leuserhei en bekeek de tanks bij Amersfoort. Aanvankelijk wilde hij beroeps-militair worden en ging naar de KMA. Daar bleek hij – naar eigen zeggen – een ‘toch wat romantische voorstelling’ van het geheel te hebben. Met name de strakke hiërarchie viel hem zwaar. Schütz vertrok als cadet-sergeant en diende vervolgens bij 43 Tankbataljon in 't Harde. Zijn bataljonscommandant was overste Kohutnicki – bijgenaamd ‘de Poolvos’ – die in 1944 met de Poolse pantserbrigade het zuiden van ons land bevrijdde. Schütz kreeg het bevel over vijf Centurions, een type waarvoor hij sindsdien een voorkeur heeft. Deze periode betekende veel oefenen in Duitsland, maar nog meer poetsen aan zijn tanks en weken van verveling. Daardoor begreep hij beter dat soldaten in de loopgraven destijds de tijd doodden met het maken van loopgraafkunst.

Stefan Schütz met zijn harige huisgenoot.

Schütz verliet na drie jaar het leger als reserve-officier bij de cavalerie, studeerde aan de universiteit van Leiden en ging werken bij een kantoor dat is opgegaan in NautaDutilh. Hij stapte in 2005, na ruim 30 jaar advocatenpraktijk, in deeltijd over naar het gerechtshof in Amsterdam waar hij raadsheer werd. Zo was er ook weer meer tijd voor hobby's.

Franse klok

Al tijdens zijn rechtenstudie in Leiden kwam de liefde voor het militaire terug. “Dit betekende overigens niet dat ik lid werd van de studentenweerbaarheid Pro Patria”, voegt Schütz eraan toe. Hij kocht wel geregeld boeken, maar het echte verzamelen begon pas toen hij advocaat was en de middelen wat ruimer werden. Het begon met loopgraafkunst. Schütz ploos catalogi uit en liet zijn secretaresse dan de bestellingen doen. Als de

KOMEN

dozen arriveerden was het steeds weer een verrassing wat eruit kwam. Het mooiste stuk – een Franse klok van een kanonskogel, ondersteund door bajonetten – kreeg hij door ruiling. “Ik had voor mijn huis aan de Prinsengracht een bootje liggen, dat half gezonken was. Een antiquair wilde het graag hebben en bood de klok als tegenprestatie. Later bleek de boot niet meer te redden, maar de klok heb ik nog steeds.” Het merendeel van zijn verzamelobjecten vond hij op beurzen in Engeland, Duitsland en de Verenigde Staten en nu spoort hij ze op via internet.

Het blijft niet bij loopgraafkunst. Uiteenlopende materiële illustraties van het krijgsbedrijf trekken zijn belangstelling. Als hij met een bepaald deelaspect bezig is, wordt hij ook wel eens gefascineerd door een ander onderwerp waardoor het eerste even stilstaat. De nieuwe fascinatie leidt eventueel tot een nieuwe verzameling, waarbij praktische aspecten overigens een rol kunnen spelen. Een voorbeeld? Tijd is belangrijk in oorlog. Maar de militaire klokken, die hij verzamelt om dit begrip tastbaar maken, nemen veel plaats in. Een volle wand of kast kan dan ook een verdere uitbreiding van zo'n collectie blokkeren. Een andere keer koopt hij slechts een paar objecten, omdat ze een bepaalde gebeurtenis illustreren. “Ik ga niet eeuwig door. Hoewel. Je kunt het vergelijken met koorts. Soms denk je dat je genezen bent, maar dan laait het toch weer op.”

Het leven oprekken

Schütz werd na de Tweede Wereldoorlog geboren. Deze periode is dus geen echt deel van zijn leven, maar doorlopend probeert hij met zijn collecties – die allemaal een verhaal vertellen – erin door te dringen. “Ik probeer hiermee mijn leven zo ‘op te rekken’ alsof ik die oorlogsjaren toch heb meegemaakt. Ook de muziek die ik verzamel, geeft een koppeling met die tijd.” Steeds om antwoord te vinden op de vraag: hoe was het toen; hoe voelde het aan? Vol trots laat hij een plakboek zien van een vrouw die ooit in een militaire kantine werkte en allemaal foto's,

Voorbeelden van loopgraafkunst: granaathulzen waarvan vazen, lampen en andere gebruiksvoorwerpen werden gemaakt.

Ook deze asbak, vervaardigd uit een handgranaat, is een vorm van loopgraafkunst.

krantenknipsels, briefjes van militairen en afspraakjes inplakte. “Dichterbij kan niet, zelfs oral history gaat niet zover.” Ook een geschreven aantekening *issued at barge* in een militaire reisgids die de Engelsen bij Sicilië kregen, maakte veel indruk op hem: “Die reisgids is dus uitgereikt aan boord van een landingsboot voor de ontscheping. Eerder kon niet vanwege de geheimhouding van de operatie.” Hoewel deze objecten de gebeurtenissen voelbaar naderbij brengen, blijft zo'n episode toch ongrijpbaar en dus blijft hij proberen.

Behalve van enkele speciale onderwerpen als de schilders Hoynck van Papendrecht en Koekkoek, maakt Schütz geen diepgaande studie van al zijn verzamelgebieden. Ze helpen hem – zoals gezegd – om dichterbij de mensen te komen die ermee hebben gewerkt. En hij geeft toe dat de spanning van het verzamelen eveneens een rol speelt. Het geeft een alibi om markten en beurzen te bezoeken. “Het is óók de jacht zelf. Dat vindt een man belangrijk.”

Mustang

Hij heeft ook miniatuurmodellen van de Amerikaanse Mustang, een jager uit de Tweede Wereldoorlog. Enkele daarvan werden gebruikt bij lessen vliegtuigherkenning. Hij pakt er een op: “De Mustang vind ik het mooiste vliegtuig. Daar hoop ik ooit eens in mee te vliegen. Ze zijn er nog. Op een vliegveld in de Verenigde Staten heb ik er vorig jaar 60 bij elkaar gezien. Prachtig!” Er klinkt een zekere ontroering in zijn stem. Kerels hebben dat soms. De een voelt het bij een vliegtuig, een ander bij een Harley Davidson, een derde bij een stoomlocomotief. Een beetje nadenkend zegt hij: “Aan een vrouw kun je dat niet uitleggen.” Terug naar zijn werkkamer. In een leren fauteuil ligt de cyperse kater met wie Schütz zijn huis deelt. De poes kijkt even op, laat zich genadiglijk over zijn kop aaien en sluit dan weer de ogen. Hij vindt het allemaal best.

26 APRIL: JUBILEUMBIJEENKOMST TE DELFT

DE VRIENDEN VIEREN!

door Hans van Lith

Over twee weken, op 26 april, vieren de Vrienden van het Legermuseum het 60-jarig bestaan. De uitnodigingen zijn verstuurd, de aanmeldingen binnengestroomd. Veel partners komen mee. Het programma is aantrekkelijk, met muziek van de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers, korte lezingen over militaire onderwerpen, speciale aandacht voor de Vrienden die zéér lang lid zijn, een expositie van de collectie van Vriend Stefan Schütz over loopgraafkunst, bezoeken – met deskundige toelichting – aan geselecteerde afdelingen van het museum, aanbieding van het geschenk 2008, presentatie van het jubileumboek en een maaltijd, zoals die alleen maar in de kazerne gemaakt wordt.

Welkom

Bij de ontvangst (vanaf tien uur 's ochtends) in het Legermuseum – opgeluisterd door de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers – krijgen de bezoekers een envelop met belangrijke 'bonnen' (onder andere een op naam gestelde bon voor de jubileumuitgave) en een programmaboekje met de dag-indeling. Mr. Gijs Scholtens, voorzitter van de Vrienden van het Legermuseum en drs. Gert Groenendijk, directeur van het museum, heten de gasten welkom. Vrienden die meer dan 40 jaar donateur zijn, krijgen de gouden Vriendenspeld uitgereikt.

Expositie van Vriend

Veel Vrienden hebben een privécollectie over een militair onderwerp. Na een oproep in de Nieuwsbrief boden enige Vrienden aan deze bij het jubileum in het Legermuseum tentoon te stellen. Gekozen werd voor een selectie uit de opmerkelijke verzameling Trench Art van mr. Stefan Schütz uit Amsterdam. Uit de expositie blijkt dat 'loopgraafkunst' zich veel verder uitstrekt dan tot werkstukken die gemaakt zijn in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog (op pagina 4 vindt u een interview met Schütz). Directeur Collecties drs. Dirk Staat van het Legermuseum leidt deze tentoonstelling in.

Ruime programmakeuze

Na de opening kunt u kiezen uit diverse programmapunten. Om te beginnen de hiervoor genoemde expositie 'loopgraafkunst'. Een andere, goede keuze is één van drie korte lezingen, te houden door Vrienden. Hieronder in het kort de spreker en zijn onderwerp.

- Voorzitter mr. Gijs Scholtens vertoefde twee keer in Uruzgan als juridisch adviseur van de Taskforce Uruzgan. Hij geeft een presentatie over zijn ervaringen.
- Dr. Feiko van Asperen de Boer bracht onlangs een boek uit over de drie Frans-Duitse oorlogen in de periode 1870-1945. Hij vertelt meer over zijn inzichten (een bespreking van zijn boek vindt u op pagina 15).
- Luitenant-kolonel b.d. Robert Jan Nix, oud-commandant van het Regiment Huzaren van Boreel, belicht onder meer de militaire erebegraafplaats Peutjoet in Banda Atjeh in zijn presentatie Acin-Atjeh-Aceh.

De ruimte is beperkt. Daarom zijn er bij de uitnodiging aanmeldingsformulieren gevoegd, zodat u van tevoren plaatsen kan reserveren.

U kunt ook aanschuiven bij het groepsgesprek over de interactieve presentatie Militaire Dilemma's. Wellicht hebt u deze presentatie al eerder in het legermuseum bezocht. Dan hebt u samen met andere bezoekers de moeilijke keuzes in heikele militaire situaties tijdens een vredesmissie moeten maken. Beslissingen die jonge militairen in het veld in luttele seconden moeten nemen met onmiddellijke consequenties! Hoe voelt dat? Drs. Frits Jansen van de Militair Psychologische Dienst praat hierover met deelnemers aan het gesprek.

Verder kunt u ook enkele geselecteerde expositieonderwerpen bezoeken. Ter plekke krijgt u van deskundigen van het museum een toelichting: klewangs uit Atjeh (drs. Dirk Staat), de prachtige wapens uit de collectie 'Visser II' (drs. Mathieu Willemsen), het oudste boek uit de bibliotheek (drs. Louis Sloos) en 'Special Forces', waar de commando's u uitleg geven over hun bijzondere baan (onder voorbehoud).

Snert

De lunch bestaat uit een vermaard militair gerecht: erwtensop met roggebrood en katenspek, geserveerd op soldateske wijze. Daarbij treedt opnieuw de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers op.

's Middags wordt het programma van de ochtend herhaald, zodat gelegenheid bestaat een ander programmaonderdeel van de viering bij te wonen. In de loop van de dag overhandigt de voorzitter van de Stichting Vrienden van het Legermuseum het geschenk 2008 symbolisch aan de directeur van het Legermuseum. Vervolgens wordt het jubileumboek gepresenteerd, dat een selectie bevat van 60 jaar geschenken van de Vrienden aan het museum. De bezoekers krijgen bij vertrek – alleen tegen inlevering van de bon met hun naam – een exemplaar overhandigd (Vrienden die de jubileumviering niet kunnen bijwonen, krijgen het boek thuisgestuurd). Een feestelijke borrel besluit de viering.

WAAR IS DE WBX?

Bij het artikel van Sander Ruys over de mobilisatiecomplexen (Nieuwsbrief 3, 2007) zijn twee vrijwel gelijke foto's met elkaar verwisseld. Bij de oorspronkelijke foto was een YK 616-kipauto te zien, bij de gepubliceerde foto net niet. Niettemin bleef het oude onderschrift staan. Excuses aan de schrijver.

VIJFTIEN JAAR NIEUWSBRIEF

door Hans Buurman

Naast onze stichting heeft ook de Nieuwsbrief recht op een feestje: het blad bestaat vijftien jaar. Een goed moment om eens terug te kijken op hoe het Vriendenblad zich ontwikkeld heeft.

Jaargang 1, april 1993

Eerste Nieuwsbrief 'met gepaste trots' aangekondigd door J.P. Sigmond, toenmalig museumdirecteur. Blad bevatte

vier pagina's, geïllustreerd met zwart-witfoto's. Hoofthema van dit startnummer was een uiteenzetting over een succesvol registratieproject van de collectievoorwerpen in het Legermuseum. Alle 65.775 voorwerpen waren voorzien van een nieuw registratie- en locatienummer.

Jaargang 9, april 2001

Een nieuw uiterlijk voor de Nieuwsbrief, ditmaal in full colour. Acht pagina's dik en met kleuren-illustraties. Vanaf het decembernummer werd de omvang uitgebreid naar zestien pagina's. Op de voorzijde alleen tekst en nog geen afbeelding. In dit nummer werd een nieuwe rubriek 'vraag en aanbod' geïntroduceerd. Op de Nieuwsbrief verscheen het nieuwe logo van de Vrienden. Een beeldmerk gevormd door de vaandelnok van KL-wapens en -dienstvakken. Daaronder een lauwerkrans met daaraan bevestigd de 'V' van Vrienden. Ook gebruikt als buttonsplend als teken van herkenbaarheid. Het idee voor het logo kwam van bestuurslid Dick Ruys en de vormgeving van Frans Smits sr.

Jaargang 7, april 1999

Nieuwsbrief zelf verschijnt in kleur, illustraties blijven zwart-wit. Onderdeel binnen de uitgave werd 'Vriend voor het voetlicht' waarin een enthousiaste Vriend het verband tussen het Legermuseum en zijn interesseveld mocht vertellen.

Jaargang 11, december 2003

De vormgeving van Nieuwsbrief blijft gehandhaafd, maar in plaats van tekst verschijnt er een groot beeld op de cover.

De inhoud van de Nieuwsbrief was voor een groot deel gewijd aan Kalasnikov, misschien wel het meest bekende en gefabriceerde militaire vuurwapen. De 84-jarige 'uitvinder' van de AK-47 was bij de opening van de overzichtstentoonstelling zelf aanwezig.

OP VERKENNING LANGS BRITSE REGIMENTS- EN LEGERMUSEA IN HET VOETSPoor VAN DE 'REDCOAT'

door Ed Coumans

Wat Italië is voor kunstminnaars, is Groot-Brittannië voor liefhebbers van militaire geschiedenis. Het eiland kent tal van toonaangevende legermusea en vrijwel elke grotere plaats heeft een regimentsmuseum. Kortom, als u nog geen vakantiebestemming hebt, brengt het volgende verhaal u wellicht op een idee.

Londen is een goed begin voor een tocht door het Verenigd Koninkrijk. De Tower is een van de grootste attracties in de Britse hoofdstad. Het stadskasteel herbergt een interessante collectie oude wapens. Minder bekend is dat op het terrein het museum van het Royal Regiment of Fusiliers ligt, klein maar zeker de moeite waard.

National Army Museum

In de wijk Chelsea naast het Royal Hospital, het verblijf voor gepensioneerde soldaten (de *Chelsea Pensioners*), bevindt zich het beste legermuseum van Groot-Brittannië: het National Army Museum. Op vier verdiepingen wordt u het verhaal van de Britse *redcoat* verteld. De tentoonstelling is in vier tijdvakken verdeeld. Zo volgt u de wereldgeschiedenis aan de hand van grensconflict en wereldoorlog. De expositie start met het jaartal 1066, als de Normandiërs de Engelse kroon veroveren. En, wist u dat de Honderdjarige Oorlog 116 jaar heeft geduurd? Deel twee, *Changing the World*, start in 1784. Hier kunt u bijvoorbeeld het schriftelijke bevel voor de noodlottige charge van de 'light brigade' lezen. De volgende verdieping gaat over beide wereldoorlogen en het laatste tijdvak behandelt de periode vanaf 1946, genoemd *Fighting for Peace*.

Het is een boeiend museum, waar je makkelijk een dag rondloopt. Er zijn veel interessante objecten die tot leven worden gebracht in zeer realistische diorama's. Ook kunt u zelf in actie komen: kruip in een loopgraaf en verken de Duitse stellingen met een periscoop. Jammer is dat het museum geen catalogus heeft.

Imperial War Museum North

Londen heeft nog meer voor u in petto: bijvoorbeeld het regimentsmuseum van de Guards of het al in 1920 geopende Imperial War Museum. Minder bekend is dat dit museum in

Het National Army Museum met een blik op de galerij over de *Peninsular War (1808-1814)*. Op het einde het portret van de Britse legeraanvoerder Wellington. (Foto: National Army Museum)

Het Britse leger werd op de voet gevolgd door talloze burgers, waaronder vele vrouwen. Dit diorama toont 'Mrs. Biddy Skiddy', vrouw van een Britse soldaat. Tijdens een van de terugtochten van de Britten op het Iberisch schiereiland zou zij haar gewonde man dagenlang hebben gedragen. (Foto: National Army Museum)

2002 een vestiging heeft geopend in Manchester. Dit Imperial War Museum North is gehuisvest in een opvallend gebouw, ontworpen door de architect Daniel Libeskind. Het stelt een globe voor die door oorlogen in drie delen is gebarsten. De bijzondere architectuur vind je ook in het museum terug. Er is geen rechthoekige ruimte te bekennen. Het doel is dat expositie en architectuur een geheel vormen. Die expositie beperkt zich tot de periode van 1900 tot vandaag en wil het effect van de oorlog op de mens – vluchtelingen, thuisfront en soldaten – vertellen. Met objecten, persoonlijke verhalen maar ook licht- en geluidseffecten moet de bezoeker zich kunnen inleven.

Er zijn wisseltentoonstellingen, zoals in 2007 *The Animals' War*. De heldendaden van duif Winkie die in 1942 de levens reddde van een neergeschoten vliegtuigbemanning, en Roselle, de labrador die haar blinde eigenaar veilig uit het WTC-inferno leidde. Het is een anders dan anders oorlogsmuseum, maar het slaagt niet echt in zijn ambitieuze opzet. Niettemin is het de moeite waard.

Royal Armouries

Vanuit Manchester bent u vlug in Leeds voor een bezoek aan het Royal Armouries. Dit legermuseum heeft een enorme collectie verdeeld in de thema's oorlog, toernooi, oriënt, zelfverdediging en jacht. Oorlog is het meest geslaagde deel en de verdieping die u véél tijd kost! U begint bij de Grieken, gaat via de middeleeuwen door tot en met de slagvelden van de twintigste eeuw. Er zijn sobere en kunstzinnig bewerkte harnassen te zien en mooie, levensechte diorama's zoals dat van de slag bij Pavia (1525), waar Frankrijk een verpletterende nederlaag leed tegen het Heilige Roomse Rijk. U ziet hoe helmen en vuurwapens zich in de loop der eeuwen hebben ontwikkeld.

Ruiterij en voetvolk in de War Gallery. (Foto: Royal Armouries)

In de volgende afdeling is een middeleeuws toernooiveld nabgebouwd. Het opvallendste item hier is de bizarre 'gehoornde helm'. Verder veel zwaarden, lansen en rustingen. Verlies hier niet te veel tijd, want de oriëntaalse afdeling wacht. Van vrijwel elk Aziatisch land zijn hier vele prachtige en bijzondere objecten te zien. Zo kijk je je ogen uit naar het rijk versierde olifantenharnas van de Indiase mogols (omstreeks 1600). Compleet weegt de rusting 159 kilo en staat daarmee als zwaarte harnas in het Guinness-boek. Wat de thema's zelfverdediging en jacht in het museum doen, wordt niet duidelijk. Maar goed, je kunt in een dag toch niet alles zien. En het neemt ook niet weg dat dit museum een aarader is.

Gurkha's

Het Zuid-Engelse Winchester is een leuk, historisch stadje. En het biedt op een voormalig kazerneterrein, de Peninsula Barracks, onderdak aan zes regimentsmusea. Het opvallendste is zonder meer dat van de befaamde Gurkha's. Het is een boeiend museum met veel realistische diorama's. U leert hoe de Nepalese militairen in dienst van de Britse kroon kwamen en hun naam en faam opbouwden. In 1814 raakten de Britten in conflict met Nepal. Ondanks hun nederlaag verwierven de strijders uit dit vorstendom veel respect. De Britten recruteerden na hun overwinning dan ook enkele bataljons. Tijdens de grote Indiase mitterij in 1857 bleven de Gurkha's aan Britse zijde vechten. Ook buiten India dienden ze: vanaf 1915 in de loopgraven van het westelijk front, tegen Japanners en Duitsers in de Tweede Wereldoorlog, in de Falkland-oorlog en recent aan Nederlandse zijde in Afghanistan. Het bekendste wapen van de Gurkha is de *kukri*, een lang, hoekig mes dat tegelijk wapen en werktuig is. Gekruist vormen twee van deze wapens het regimentsembleem. Aan het einde van de expositie, weet u ook waarom de Gurkha's voor hun motto hebben gekozen: 'Beter te sterven dan als een lafaard te leven'. Loopt u dit museum uit, dan kunt u rechtdoor opnieuw aan de bak bij de burens van Horsepower, het recent gemoderniseerde museum van The King's Royal Hussars.

Het 159 kilo zware olifantenharnas uit de Indiase mogolperiode. (Foto: Royal Armouries)

Green Jackets

Voor het verhaal gaan we echter een paar deuren verder, waar het Royal Green Jackets Museum huist. Hier wordt de geschiedenis van meerdere regimenten lichte infanterie verteld. Zoals in Nederland zijn ook in Groot-Brittannië vele oude regimenten samengevoegd. De tentoonstelling begint rond 1750 in Noord-Amerika. Hier moesten de Britten de infanterietactiek aanpassen aan het gevechtstoneel. Het terrein (veel wouden en bergen) was totaal niet geschikt voor de rigide achttiende-eeuwse formaties in linie. Het antwoord was de lichte infanterie. Deze nieuwe, veelzijdige infanterist verdiende zijn bestaan in de Napoleontische oorlogen en vooral op het Iberisch schiereiland, een belangrijke periode in de Britse militaire geschiedenis. Een van de pleitbezorgers van de nieuwe tactiek, John Moore, sneuvelde hier tijdens de slag bij Coruña (1809). U kunt zelf schieten met het Baker-geweer, waar veel lichte-infanterieregimenten destijds mee waren uitgerust. Een kamerbreed diorama van Waterloo en vele andere schaalmodellen van veldslagen komt u onderweg tegen. Bekende negentiende- en twintigste-eeuwse conflicten passeren de revue, de Krim, Zuid-Afrika en beide wereldoorlogen. U eindigt met de antiguerrillastrijd in Kenia en Maleisië. Ofschoon de inrichting ietwat gedateerd is, is het Royal Green Jackets Museum zeker een bezoek waard. We begonnen en eindigen met een kasteel, maar nu helemaal in Schotland. In het imposante Edinburgh Castle vindt u naast het National War Museum of Scotland ook nog eens twee regimentsmusea: de Royal Scots en de Royal Scots Dragoon Guards. Tot dit laatste onderdeel behoren ook de bekende Scots Greys. Zij zijn vereeuwigd in het beroemde schilderij van Lady Elizabeth Butler *Scotland forever*, een romantisering van de beruchte charge van de Britse zware cavalerie waaronder de Scots Greys, te Waterloo (1815). Maar 'het perfide Albion' heeft meer te bieden. Over elk bovengenoemd museum valt veel meer te vertellen. Bovendien zijn er veel meer legermusea. Het doel van dit artikel is slechts te fungeren als appetizer.

Meer informatie en een lijst van militaire musea in Groot-Brittannië vindt u onder andere op www.armymuseums.org.uk.

KONINKLIJKE MILITAIRE KAPEL EN REGIMENTSFANFARE GARDE

MILITAIRE MUZIEK IN VELE GEDAANTES

door Edwin Ouwejan

Op de jubileumdag van de Vrienden op 26 april verzorgt de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers de muzikale omlijsting. Met haar historische uniformen en kenmerkende berenmutsen zet de Regimentsfanfare de traditie voort van bijna twee eeuwen militaire muziek bij de grenadiers en jagers.

In 1829 besloot koning Willem I tot de oprichting van een afdeling (regiment) grenadiers en twee bataljons jagers. Volgens het Koninklijk Besluit van 7 juli 1829 zouden deze eenheden 'onder het oog des Konings dienen': de grenadiers en jagers moesten de koning beschermen. Aan de staf van de afdeling grenadiers werd een muziekkorps toegevoegd en ook de twee bataljons jagers kregen elk hun eigen muzikanten.

In één regiment

Na de Belgische afscheiding in 1830 verkeerde het leger lange tijd in staat van oorlog. In 1839 werd de staat van oorlog opgeheven en kon de sterkte van de Nederlandse troepenmacht worden verminderd. Dit leidde in 1843 tot bezuiniging en reorganisaties in de krijgsmacht. Hierbij werden de grenadiers en jagers voor de eerste keer samengevoegd in een regiment (dat gebeurde nog tweemaal: in 1950 en 1995). Daarmee verdween ook het muziekkorps van de jagers. Zij hebben geen eigen permanent muziekkorps meer gekend. Wel zijn op verschillende momenten fanfarekorpsen of jachthoornkorpsen opgericht. Bezuinigingen maakten echter even zo vaak een einde aan deze korpsen. De laatste keer in 1993 toen het jachthoornkorps van de jagers werd opgeheven. Dit was in 1954 bij het 125-jarig

bestaan van de grenadiers en jagers opgericht en had met veel succes deelgenomen aan onder meer de Taptoe Delft.

In tegenstelling tot andere muziekkorpsen had dat van de grenadiers niet te lijden onder bezuinigingen en reorganisaties. Na de samenvoeging van de grenadiers en jagers bleef de stafmuziek van de grenadiers bestaan als muziekkorps van het Regiment Grenadiers en Jagers.

Het muziekkorps van de grenadiers en jagers is onlosmakelijk verbonden aan de defileermars 'Turf in je ransel'. Deze mars zou geschreven zijn door de eerste kapelmeester, de kleurrijke François Dunkler sr. Hij werd in 1779 geboren in Duitsland en belandde al op jonge leeftijd in Franse krijgsdienst. Als muzikant en soldaat vocht hij onder meer mee in Napoleons campagnes in Egypte en Syrië en raakte daarbij gewond aan zijn arm. In 1812 vertrok hij als kapelmeester met de Grande Armée naar Rusland. Hij doorstond de ontberingen van de Russische winter tijdens de Franse terugtocht. In 1815 kwam hij in Nederlandse dienst. Hij was medeverantwoordelijk voor de organisatie van het muziekkorps van de grenadiers in 1829. Tijdens de Belgische opstand leidde hij het korps ongeschonden uit Brussel zonder één instrument te verliezen.

Grote doorbraak

Dunkler sr. heeft samen met zijn zoon een belangrijke bijdrage geleverd aan de nationale en internationale bekendheid van het muziekkorps. Dunkler jr. volgde zijn vader op toen die op bijna 70-jarige leeftijd in 1849 met pensioen ging. Als kapelmeester schreef Dunkler jr. veel composities en arrangementen voor militaire en niet-militaire korpsen. Met zijn muzikale en organisatorische kwaliteiten wist hij het muziekkorps naar een hoog niveau te tillen. De roem was zo groot dat het muziekkorps in 1867 werd uitgenodigd om deel te nemen aan het eerste concours voor militaire orkesten in Parijs. Hier behaalde het de tweede prijs. Dunkler jr. mocht zelf het Legioen van Eer ontvangen uit de handen van de Franse keizerin.

Na de Belgische onafhankelijkheid werden de jagers en grenadiers in 1840 in Den Haag gelegerd. Menig evenement in de residentie werd door het muziekkorps van grenadiers en jagers muzikaal omlijst. Langzamerhand werd het een onlosmakelijk deel van het Haagse muziekleven. Ook toen de grenadiers en jagers na de Tweede Wereldoorlog elders werden gelegerd, bleef het muziekkorps in Den Haag.

Vanaf het begin bestaat er een nauwe band tussen het muziekkorps en het Koninklijk Huis. Het eerste optreden van het muziekkorps van de grenadiers in 1830 was ter ere van een koninklijke verjaardag. Al snel werd de muzikale ondersteuning van koninklijke gebeurtenissen een van de belangrijkste taken. De band met het Koninklijk Huis werd benadrukt toen koning Willem III in 1876 het muziekkorps de titel van Koninklijke Militaire Kapel (KMK) gaf. In 1901 schonk koningin-regentes Emma twee schellenbomen die nog steeds worden gebruikt.

Hoogte- en dieptepunten

Vlak voor de Eerste Wereldoorlog scheiden de wegen van de jagers en grenadiers zich voor een periode van bijna 40 jaar.

Tambour-maitre (links) en tamboer in het ceremoniële tenue van de grenadiers. (Foto's: Casper van Bruggen)

GRENADIERS EN JAGERS

De Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers tijdens een optreden. (Foto met dank aan de Regimentsfanfare)

De KMK was tussen de twee wereldoorlogen op taptoes en internationale concoursen actief. In 1926 werd de Grand Prix d' Honneur in de wacht gesleept op het concours in Le Havre. Het dieptepunt voor de KMK was de Tweede Wereldoorlog. Na de capitulatie in 1940 werd het muziekkorps ontbonden. Kort na de bevrijding in mei 1945 trad een gehavend KMK voor het eerst weer op bij de terugkeer van koningin Wilhelmina in Den Haag.

De grenadiers en jagers ontvingen beide in 1948 de grote eer om zich Garderegiment te mogen noemen. Tegelijkertijd kregen ze dankzij de steun van het Nederlandse bedrijfsleven hun karakteristieke ceremoniële tenues; de grenadiers blauwe uniformen met berenmuts en de jagers donkergroene uniformen met baret. De leden van de KMK werden uitgerust met de ceremoniële tenues van de grenadiers met specifieke aanpassingen aan jas en mouw. Zo dragen tamboers en hoornblazers zogenaamde zwaluwnesten op de schouders. De tambour-maitres werden extra fraai uitgedost met een rode bandelier en ceremonieel zwaard.

KMK Johan Willem Friso

Het einde van de Koude Oorlog had grote consequenties voor de Nederlandse strijdkrachten. De dienstplicht werd afgeschaft en de landmacht reorganiseerde. De grenadiers en jagers werden in 1995 voor de derde keer verenigd in een regiment. Bij deze reorganisaties ontsprongen ook de militaire muziekkorpsen de dans niet. De bestaande orkesten werden opgeheven en een aantal muzikanten verloren hun baan. Ook de KMK die zo lang elke bezuiniging in de krijgsmacht had overleefd, werd opgeheven. Er kwam een nieuw muziekkorps, de Koninklijke Militaire Kapel Johan Willem Friso. De kapel is genoemd naar het oudste Nederlandse regiment, het Regiment Infanterie Johan Willem Friso.

Sinds september 2005 maakt de Regimentsfanfare Grenadiers en Jagers deel uit van de KMK Johan Willem Friso. Deze fanfare is een 21-koppig koperensemble (trompetten, hoorns, trombones, tenortuba's, bastuba's en slagwerk) en is administratief ondergebracht bij het Garderegiment Grenadiers en Jagers. Dit betekent dat het orkest de tradities van dat regiment en het muziekkorps van de grenadiers en jagers in ere houdt. De fanfare treedt regelmatig op met de KMK Johan Willem Friso bij ceremoniële gelegenheden en taptoes. Als zelfstandige eenheid is de fanfare ook actief bij concerten, militaire ceremonies en bijzondere gelegenheden, zoals onze Vriendendag op 26 april.

De KMK Johan Willem Friso en de Regimentsfanfare zijn in Assen gelegerd. Daarmee is de relatie tussen het muziekkorps van de grenadiers en jagers en de residentie na bijna 160 jaar grotendeels verbroken. Wel zijn KMK Johan Willem Friso en de Regimentsfanfare nog regelmatig in de residentie te bewonderen in het uniform van de grenadiers bij ceremoniële gelegenheden. De Regimentsfanfare kan aantreden in verschillende ceremoniële tenues, afhankelijk van de gelegenheid. Als onderdeel van de KMK Johan Willem Friso wordt tijdens ceremoniële gelegenheden het uniform van de grenadiers gedragen en bij taptoes het uniform van het Regiment Infanterie Johan Willem Friso. Treedt de Regimentsfanfare als zelfstandige eenheid op, dan dragen de leden in principe het uniform van de grenadiers. Bij ceremonies waarbij de jagers betrokken zijn, treedt de fanfare aan in het ceremoniële tenue van de jagers. Kortom, de lange traditie van het muziekkorps van de grenadiers en jagers wordt met verve voortgezet door de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers. In afgeslankte vorm en in verschillende gedaantes zijn de grenadiers en jagers nog steeds muzikaal actief!

ONDERSCHIEDINGEN, TEKEN VOOR DE

door Henny Meijer

De Franse maarschalk Michel Ney (1769-1815) werd 'de dapperste der dapperen' genoemd. Nederland kent een kleinere militaire traditie dan Frankrijk en andere landen om ons heen. Maar is er in ons land ook een moedigste militair aan te wijzen; en slaag je daarin door het aantal onderscheidingen te tellen?

Van de vraag 'Wie heeft de meeste onderscheidingen?' worden we niet echt wijzer. Het aantal onderscheidingen zegt niks over dapperheid. Zo moeten we buitenlandse onderscheidingen al niet meetellen, omdat deze volgens een specifiek protocol worden verleend. Nederlandse militairen ontvangen bij staatsbezoeken, inhuldigingsfeesten en dergelijke buitenlandse ridderorden en decoraties. Omgekeerd geeft ons land er de nodige voor terug.

In Nederland kennen we een groot aantal erkende onderscheidingen, dat wil zeggen dat zij op een officieel uniform mogen worden gedragen. Niet alleen op een militair, maar ook een uniform van bijvoorbeeld politie of brandweer. Tot deze onderscheidingen behoren onder meer de ridderorden, de hof- of huisorden, het Verzetskruis, dapperheidsonderscheidingen in oorlogstijd of juist in vreedstijd en herinneringsonderscheidingen. Daarnaast zijn er nog een groot aantal andere decoraties voor onder meer verdienste en vaardigheid.

Militaire Willemsorde

Om de dapperste Nederlandse militair of een lijstje van moedigste soldaten vast te stellen, is de vraag 'Wie heeft de meeste onderscheidingen voor militaire dapperheid?' beter geschikt. De op 30 april 1815 ingestelde Militaire Willemsorde (MWO) is Nederlands oudste onderscheiding voor dapperheid. In juni 1815, na de slag bij Waterloo, werd deze voor het eerst uitgereikt. Omdat zo'n 1.000 MWO's werden uitgereikt, kun je stellen dat bijna alle officieren er eentje ontvingen. Zelfs een officier die ziek was en niet op het slagveld verscheen, ontving zijn MWO later alsnog. Na 1855 werden MWO's verleend naar criteria voor dapperheid volgens het reglement van deze orde. Omdat in ons land van 1832 tot 1940 de grenzen niet hoefden te worden verdedigd tegen een vijand, werden die MWO's louter in onze koloniën verworven.

In de periode 1940-1944 werd het decoratiesysteem volledig gewijzigd. In Londen, dus onder bijzondere omstandigheden, werd voor dapperheid een reeks nieuwe decoraties ingesteld,

De groep onderscheidingen van luitenant ter zee Ditmar. (Foto: IJ. van Wijngaarden)

10 juli 1950 te Hollandia, Nieuw-Guinea. Luitenant ter zee Ditmar heeft zojuist de Verzetsster Oost-Azië 1942-1945, zijn vierde dapperheidsonderscheiding, ontvangen. (Foto: privéarchief mevrouw M.M.C. Ditmar-Binkhuysen)

oude werden gewijzigd of vervangen. De strijd in de Tweede Wereldoorlog was niet altijd op het slagveld, waar men de vijand in de ogen keek. Nieuwe criteria moesten oude voorwaarden vervangen. Een sprekend voorbeeld is het Kruis van Verdienste, een dapperheidsonderscheiding voor daden bedreven op een Nederlands koopvaardijchip, die ook aan militairen kon worden uitgereikt. Tegenwoordig wordt dit Kruis van Verdienste niet meer aan koopvaardijpersoneel uitgereikt doch louter aan militairen.

Meermaals onderscheiden

Bij het opstellen van een lijst van personen met meerdere dapperheidsonderscheidingen moeten we voor de zuiverheid een scheiding trekken tussen vóór en ná 10 mei 1940. Wel krijg je dan weer uitzonderingen die op de grens liggen, zoals Michiel Cohen met vier Nederlandse dapperheidsonderscheidingen. Zo ontving Cohen de MWO vierde klasse met Eervolle vermelding (ingesteld 1815/1877), verder de Verzetsster Oost-Azië 1942-1945 en het Bronzen Kruis (ingesteld 1940). Cohen was eerste luitenant van het KNIL; hij kreeg de onderscheidingen bij Koninklijk Besluit wel pas in respectievelijk 1951 en 1948.

Voor de Tweede Wereldoorlog zijn er diverse voorbeelden te noemen van personen die meermaals voor dapperheid werden

DAPPERSTEN DER DAPPEREN

onderscheiden, zoals de legendarische artillerie-sergeant G.J. ter Woord, MWO vierde klasse en MWO derde klasse plus drie maal de Kroon voor Eervol Vermelden tussen 1855 en 1869 in Nederlands-Indië. Niemand zou als niet-officier dit hoge aantal evenaren of verbeteren.

Na de Tweede Wereldoorlog is W.P.A. Ditmar de recordhouder met vier dapperheidsonderscheidingen. Deze koopvaardij-officier en luitenant ter zee bij de Koninklijke Marine Reserve (MLD) kreeg onder andere de Bronzen Leeuw (1944 ingesteld), Verzetsster Oost-Azië 1942-1945, Bronzen Kruis en Vliegerkruis (1941 in het leven geroepen). De laatste kreeg hij postuum, wat later moest worden gewijzigd, toen hij nog in leven bleek. Ook Bram ('Bop') van der Stok heeft zijn sporen verdiend. Zo ontving hij onder meer de Bronzen Leeuw, Bronzen Kruis, Vliegerkruis en Kruis van Verdienste (ingesteld 1941). Deze vlieggenier is eveneens de meest onderscheiden Nederlandse militair uit de Tweede Wereldoorlog. Hij was één van de drie ontsnapte gevangenen die na de 'Great Escape' uit een Duits krijgsgevangenkamp, Engeland wisten te bereiken. 'Soldaat van Oranje' S.E. Hazelhoff Roelfsema werd onderscheiden met MWO vierde klasse, Kruis van Verdienste en het Vliegerkruis. Vier personen, J.F. Drijfhout van Hoof, B.C. van Gent, P.C. Kiepe en C.E. Woldering, ontvingen het Bronzen Kruis driemaal, terwijl kapitein-vlieger-waarnemer G. Cooke de enige is in bezit van het Vliegerkruis met cijfer 3 (drie keer verdiend).

Top tien erg ingewikkeld

Het is echter erg ingewikkeld de top tien van dapperste militairen te maken. Er hebben zich veel veranderingen voorgedaan in het systeem van decoraties. In 1940-1945 was het krijgsbedrijf niet langer een monopolie van louter mannen en militairen. Het is daarom begrijpelijk dat het decoratiestelsel en -beleid in deze periode aan die buitengewone omstandigheden diende te

worden aangepast. De suggesties en wijzigingen volgden elkaar snel op, en dat leidde tot verwarring. Dit ging zo ver dat in 1944 ingrijpen van koningin Wilhelmina de doorslag gegeven heeft om het decoratiesysteem te vervolmaken. Ook daarna heeft er nog veel beweging in het systeem gezeten. Sommige onderscheidingen werden vervangen door andere, zelfs werden er twee of drie ingetrokken om vervangen te worden door de Militaire Willemsorde vierde klasse (bijvoorbeeld H.V.B. Burgerhout's Vliegerkruis met Kroon voor Eervol Vermelden plus Kruis van Verdienste werd MWO vierde klasse). Deze op koehandel lijkende uitzonderingen bevestigen dat het maar beter is geen top tien te pro-

Militaire Willemsorde vierde klasse. (Foto: IJ. van Wijngaarden)

Bronzen Kruis (1940) met cijfer 2. Bronzen Leeuw (1944) met cijfer 2. (Foto's: IJ. van Wijngaarden)

duceren. Betrokkenen dragen soms ook de ingetrokken (vervangen) decoraties en dat geeft natuurlijk een verkeerd beeld.

Klassieke fout

In het boek *Bronzen Leeuw-Bronzen Kruis** is een overzicht in matrixvorm ontwikkeld van meermaals onderscheiden personen. Hieruit bleken sommige combinaties van onderscheidingen uniek te zijn, waardoor aan de decoraties of batons de drager te herkennen is. Deze matrix blijkt uiterst nuttig te zijn bij het opsporen van de naam van de drager op een groepsfoto, als de personen daarop onbekend zijn, en tevens om combinaties op echtheid te kunnen herkennen.

Voor een museum kan het zeer belangrijk zijn te weten wanneer een ruil plaatsvond ter bepaling van de ouderdom van een uniform. Zo staat in het Nationale Bevrijdingsmuseum 1944-1945 het uniform van kapitein Arie Bestebreurtje, met daarop de baton van het Bronzen Kruis. Hij ontving deze onderscheiding toen hij in Groesbeek op 17 september 1944 tijdens Operatie Market-Garden zijn Amerikaanse commandant James Gavin van de 82nd Airborne Division het leven redde door een Duitse scherpschutter te doden. Omdat dit Bronzen Kruis werd ingetrokken en vervangen door de Militaire Willemsorde vierde klasse bij Koninklijk Besluit van 23 oktober 1952 nummer 40 kan men makkelijk bepalen in welke jaren dit uniform door Bestebreurtje gedragen is.

Een klassieke fout, te vinden in een gerenommeerde museumcollectie, is een uniform anno 1815 met het Zilveren Kruis 1813-1815. Als men weet dat dit kruis pas 50 jaar later in 1865 werd ingesteld en uitgereikt, maakt deze museumopstelling de indruk van 'een antieke lamp met een kap van de HEMA!'

*H.G. Meijer, *Bronzen Leeuw-Bronzen Kruis, militaire dapperheids-onderscheidingen* (Amsterdam 1990), uitgeverij De Bataafsche Leeuw.

VRIEND MET LANGSTE STAAT VAN DIENST

door Joke van Vels-van Dongen

*Mijn ruyters sach men draven.
Seer moedich door dat Velt.* (Wilhelmus, couplet 11)

Zijn ogen en gehoor laten hem een beetje in de steek, maar verder oogt hij jong en kwiek in zijn mooie Haagse appartement. Ruim 96 jaar is hij nu, kolonel b.d. jhr. mr. M.W.C. de Jonge en daarmee onze oudste Vriend. Reden voor een portret in dit jubileumnummer van de Nieuwsbrief.

Zijn leven laat zich lezen als een kleine eeuw vaderlandse geschiedenis. Binnenkort hoopt hij zijn boek over zijn ervaringen tijdens de politionele acties in Nederlands-Indië af te ronden en uit te geven. De titel van het boek zal luiden *Mijn ruyters*, waarmee hij zijn loyaliteit illustreert aan koningin en vaderland en aan de mannen in het veld waarmee hij diende. Wanneer en waarom hij Vriend is geworden van de Stichting Vrienden van het Legermuseum kan hij zich niet meer goed herinneren.

Van pacifist tot cavalierist

Jhr. De Jonge werd geboren op 25 september 1911 te Weert. Drie jaar later breekt de Eerste Wereldoorlog uit. Nederland blijft neutraal maar op de slagvelden sterven miljoenen soldaten. Vandaar dat na de oorlog het internationaal pacifisme aan invloed wint. De in 1920 opgerichte Volkenbond wil conflicten voortaan vreedzaam beslechten. In deze pacifistische tijdgeest groeit De Jonge op. Nadat zijn vader hem afgeraden heeft om naar de KMA te gaan, studeert hij rechten aan de Rijksuniversiteit Leiden. Een juridische of bestuurlijke carrière ligt in principe voor hem.

Dan breekt op 10 mei 1940 de Tweede Wereldoorlog uit. Een echte schok voor iemand die in de kracht van de Volkenbond gelooft. Op 14 mei, de dag van de capitulatie, verlaat de inmiddels gehuwde jonkheer vrouw en kind en wordt Engelandvaarder. Met een gekaapte reddingsboot wijkt hij uit van Scheveningen naar Engeland. Daar wordt hij ingedeeld bij het Nederlandse legioen, de latere Brigade Prinses Irene. Vervolgens volgt De Jonge een officiersopleiding bij het Britse Royal Armoured Corps.

Na een rekest aan koningin Wilhelmina om naar Nederlands-Indië te worden overgeplaatst, wordt hij geselecteerd voor het Korps Insulinde en ingedeeld bij de Anglo-Dutch Country Section van Force 136 (SOE). Vanuit Ceylon voert hij in de jaren 1943-1945 militaire operaties uit op Sumatra. Daartoe behoorde onder andere inlichtingen verzamelen, gewapend verzet organiseren, verkenningen voor toekomstige vliegvelden en het instellen van permanente observatieposten. En medio 1945 stonden De Jonge en andere special forces gereed om een tegenoffensief van admiraal Lord Mountbatten's troepen te ondersteunen. Door de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki is hier niets meer van gekomen.

Na de Japanse capitulatie worden de special forces gedropt om voedsel, medicijnen en kleding te verstrekken aan de uitgemergelde bevolking van de interneringskampen. Ondersteund door Japanse militairen, die zich inmiddels hebben overgegeven,

Kolonel b.d. jhr. De Jonge (staand) onder wapenbroeders van de Vereniging Officieren Cavalerie in Den Haag. (Foto met dank aan mevrouw Mary de Jonge)

beschermen zij nog drie maanden de kampen van deze 'bevrijde' geïnterneerden tegen agressieve *pemuda's*, leden van de door de Japanners opgeleide Indonesische jeugdbeweging.

Na bijna zes jaar afwezigheid komt hij in maart 1946 weer thuis. Maar niet voor lang! Van 1947-1949 voert hij tijdens de politionele acties in het voormalige Nederlands-Indië het bevel over een pantserwagenskadron. Het doel van deze acties was de zich reeds noemende Republiek Indonesia te dwingen tot naking van het verdrag van Linggadjati. Maar onder Amerikaanse druk sloten beide partijen een wapenstilstand. Tijdens de daaropvolgende Ronde Tafelconferentie werd tot soevereiniteitsoverdracht besloten: op 27 december 1949 werd Indonesië onafhankelijk. De pijnlijke ontknoping van 350 jaar Nederlandse aanwezigheid in de Indonesische archipel, waarbij in het eskadron van De Jonge veel doden vielen door landmijnen, maakt hij van dichtbij mee.

Afkicken en voorwaarts

Na bijna tien jaar oorlogservaring maakt De Jonge zijn eerste beroepskeuze. In 1950 wordt hij beroepsofficier bij het wapen der cavalerie. Bij de Koffietafel Officieren Cavalerie Den Haag vindt hij tot op de dag van vandaag de kameraadschap en onderling vertrouwen die hij ook in de oorlogsjaren heeft ondervonden. Doch de voor hem meest indrukwekkende jaren van zijn carrière zijn voorbij. Na de Hogere Krijgsschool vervult hij voornamelijk functies op militaire staven en in 1971 wordt hij eervol ontslagen als kolonel. Zijn laatste baan is militair attaché in België en Luxemburg. Wel bijzonder vindt hij de tussenliggende jaren 1959-1962 die hij door mocht brengen als adjutant van koningin Juliana. Niet vanwege de baan – koningin Juliana deed niet veel beroep op haar adjudanten – maar omdat hij haar mocht dienen.

Wanneer je 96 jaar bent geworden kun en wil je niet alles meer onthouden. Maar de vijftien coupletten van het Wilhelmus kent jhr. De Jonge nog helemaal uit zijn hoofd. In gevaarlijke omstandigheden, sommige strofen aangepast aan die omstandigheden, bood het Wilhelmus hem de nodige kracht. Hij werd er kalm en rustig van!

DE FRANS-DUITSE OORLOGEN

door Hans Buurman

Oorlogen zijn van alle tijden. Sinds de middeleeuwen zijn oorlogen verworven van een strijd tussen 'heren' naar een zeer bloedige strijd tussen staten, volkeren en naties. Elke oorlog is verschrikkelijk. In Europa markeerde de oorlog van 1914-1918 daarbij echter een wel heel macaber dieptepunt. Deze oorlog kan een gevolg worden genoemd van de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871 en een oorzaak voor de Tweede Wereldoorlog.

Van Asperen de Boer gaat op zoek naar de redenen voor die oorlogen en constateert een voortdurende vijandigheid tussen Fransen en Duitsers in de periode van 1815 tot 1945.

Hoewel de auteur een terugblik geeft op de zeventiende eeuw van Lodewijk XIV, start hij zijn uiteenzetting rond 1800. Dan is er eigenlijk nog geen sprake van animositeit tussen het land van Goethe en Beethoven en de Franse natie onder leiding van Napoleon. Die vijandigheid ontwikkelt zich in de eerste helft van de negentiende eeuw tussen de twee grote continentale machten, Frankrijk en Pruisen. Na de vredesverdragen van 1815 in Wenen meenden de Duitsers nooit meer een Franse overheersing toe te laten; het Duits nationalisme ontluikt.

De groeiende tegenstellingen leidden volgens de auteur tot drie Frans-Duitse oorlogen; niet alleen dus die van 1870-1871, maar ook de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Het ging de rivaliserende partijen daarbij om macht. Naast macht en machtsverlies werd het conflict aangewakkerd door sluipende

zelfoverschatting, door onzekerheid en angst.

Al dan niet vermeende agressieve bedoelingen van de andere partij leidden tot preventieve oorlogsneigingen van de angstigen. Een vicieuze cirkel waar de Fransen en Duitsers niet uit loskwamen. Het boek geeft een analyse van de oorzaken en achtergronden van de drie Frans-Duitse oorlogen en wil deze zo mogelijk herleiden tot algemene en dus steeds weer terugkerende oorzaken. De auteur beantwoordt daarbij de belangrijke vraag in hoeverre oorlogen, toen en nu, inderdaad onvermijdelijk zijn. Dat hij daarbij de drie genoemde oorlogen en de Frans-Duitse tegenstellingen als voorbeelden gebruikt maakt het boek interessant.

De Frans-Duitse oorlogen. Een tragedie in drie bedrijven door Feiko R.S. van Asperen de Boer, Uitgeverij Aspekt, ISBN 978 90 5911 567 5, prijs 24,95 euro.

NIEUWE VRIENDEN

Firma Autron	Papendrecht	K.P. Gravil	Amsterdam	J. Punt	Bleiswijk
A.H. Baars	Rijswijk	O.V. Grigorjeva	Voorburg	J.J. Reijnen	Delft
T.J. Beijersbergen	Rotterdam	M.A. van Hattem	Schiedam	E. Rook	Delft
B.G. Berkel	Zoetermeer	N. Heester	Delfgauw	A.C. Ruseler	Oudenbosch
R.A.M. Boek	Den Haag	J.W.L. Hilkhuijsen	Den Hoorn (ZH)	R.F. Schapers	Delft
A. Boone	Delft	S. van der Hoek	Zoetermeer	A.J.C. Seton	Amsterdam
C.C. Braat	Alphen aan den Rijn	E. Hoon	Den Haag	S.C.E.M. Smit	Rotterdam
P.J.C. van Brakel	Nijmegen	A.A.J. Huijben	Delft	A. Soer	Delft
D.E.F. Brakkee	Dronten	J. Huls	Nootdorp	C.L.H. Sohier	Den Haag
H.M. Bronder	Capelle aan de IJssel	A.A. van Kan	Utrecht	J.W.H. Sonnemans	Veldhoven
C. van Bruggen	Delfgauw	P.J.M. Karremans	Stolwijk	D. Staat	Westervoort
H.E.W.M. de Bruin	Ermelo	A.F. Kats	Moerkapelle	M.J. Steketeer	Rotterdam
N.O. Buddendorf	Zelhem	H. Kleian	Rotterdam	H.J. Stevens	Amsterdam
C. van Buren	Lekkerkerk	A. Leynse	Rotterdam	C.H.J. Tänzer	Oegstgeest
W.C. Castelijns	Eindhoven	L.B. van Loon	Rijswijk	L.A.A. Tilleman	Delft
C.A. Coster	Hellevoetsluis	A.S. Makhanlal	Rotterdam	M. Turzyniecka	Den Hoorn (ZH)
H.M. van Dam	Wateringen	J.C. van der Meijden	Delft	B.A. van Veen	Voorschoten
O. Dihal	Den Haag	P.J.N. Mulder	Delft	E. van de Velde	Heenvliet
J.A. van Dijk	Leiden	D. Mulder	Den Haag	H. Vermeer	De Lier
E.R. van Dooren	Tilburg	F.C. Okx	Rijswijk	M.P.A. Vermeulen	Amersfoort
L.M. van Duivenboden	Delft	A.C. Oostendorp	Voorburg	M. Visser	Hoek van Holland
J.H. van Essen	Dieren	J.M. Pieterse	Rotterdam	D.M. van Vooren	Rozenburg
J. Evertse	Den Haag	F.T. van der Pols	Amsterdam	J. van de Werken	Rotterdam
A. van Gaalen	Zoetermeer	N. Pont	Delft	M.J.C. Willemsen	Delft
S.W. van Geest	Rotterdam	M.J.B. Pool	Schiedam	G.C. Wiltjer	Delft
G.J. de Graaf	Hendrik-Ido-Ambacht	A. Pothaar	Rotterdam	P.W.M. van Woerkum	Nijmegen

AGENDA

Tentoonstellingen

- t/m 2010 Maurits en het oranje geheim, familietentoonstelling over de Tachtigjarige Oorlog
- t/m 2010 Onder vuur. Militaire dilemma's, interactieve filmpresentatie
- t/m 2010 De mooiste vuurwapens van de wereld: de collectie-Visser
- vanaf 26 april Trench Art, tentoonstelling ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van de Stichting Vrienden van het Legermuseum
- t/m 11 mei Special Forces, de inzet van commando's bij vredesmissies
- t/m mei Tussen Grebbeberg en Uruzgan. Eén beeld zegt meer dan duizend woorden, een overzicht van het werk van politiek tekenaar Fritz Behrendt gerelateerd aan de Nederlandse strijdkrachten
- tot 15 juni Kijken is veranderen, geborduurde voorstellingen van Margit Aba
- vanaf eind juni A day in the life, fotografisch essay in samenwerking met de Audiovisuele Dienst van Defensie
- Vanaf half juli Dappere dieren, de rol van dieren in dienst

Activiteiten in het museum

Iedere zondagmiddag zijn er speciale activiteiten. In april is het thema 'Verhaal op zaal', conservatoren en restauratoren geven tekst en uitleg bij speciale voorwerpen. Mei staat in het teken van de bevrijding en in juni draaien de activiteiten om de zeventiende eeuw.

**Museumweekend*, 5 en 6 april

De kunst van de Waarheid: wat vertellen voorwerpen ons?

Neem een kijkje achter de schermen van het museum.

**Bevrijdingsdag*, 5 mei

Gratis toegang op deze feestelijke dag, muzikaal omlijst. Veel demonstraties met miniatuurvoertuigen, familierondleidingen en workshops.

**Meivakantie*, 28 april t/m 12 mei

De hele meivakantie draait om de periode van Wereldoorlog Twee en de bevrijding. Echte soldaten vertellen over het leven tijdens de bezetting. Kinderen kunnen een missie volbrengen en maken kans op een VIP-arrangement voor het hele gezin tijdens de open landmachtdagen.

Kijk voor een uitgebreider programma op www.legermuseum.nl.

EEN BIJZONDER PISTOOL

door Mathieu Willemsen

De Browning HP is in 1946 bij de landmacht ingevoerd als pistool M46. Van de vele varianten bezit het museum er verschillende. Onlangs kwam echter een uniek exemplaar boven water dat een plek in de collectie verdiende¹. Bijzonder is dat het pistool bovenop de slede is voorzien van de gekroonde W van Wilhelmina. Omdat Wilhelmina tot 1948 aan het bewind was en de meeste modellen met een 'W' in Nederlands-Indië zijn gebruikt, zijn deze pistolen uiterst zeldzaam. Tot voor kort was zelfs geen enkel exemplaar bekend. Op de pistoolgreep staat een wapennummer van de Indonesische strijdkrachten en op het holster het embleem van de Indonesische luchtmacht. Het wapen is in 1961 in Nederlands Nieuw-Guinea buitgemaakt op een Indonesische infiltrant. Een marineman redde het pistool van dumping in de oceaan. Hij nam het mee naar Nederland, waar het jaren later werd ingeleverd bij de Politie Haaglanden, die het museum tippte over dit bijzondere wapen.

¹ Met dank aan de Politie Haaglanden en officier van justitie mr. J.H. Meulmeester voor hun medewerking.

Wilt u ook Vriend van het Legermuseum worden?

Zie www.vriendenlegermuseum.nl

COLOFON

De Nieuwsbrief verschijnt driemaal per jaar.

Redactie Hans van Lith
Heleen Bronder
Hans Buurman
Edwin Ouwejan
Ed Coumans (eindredactie)

Vormgeving Koninklijke De Swart,
en drukwerk Den Haag

Uitgever Stichting Vrienden van het Legermuseum

Secretariaat Antwoordnummer 11228,
2600 WC Delft
tel.: (015) 214 23 76*
fax: (015) 214 39 16
*alleen op donderdag- of
vrijdagmorgen
e-mail: secretariaat@vriendenlegermuseum.nl

Website www.vriendenlegermuseum.nl

Webmaster Henk Goos

Webredacteur Guus van Leeuwe

ISSN 1569-4305